

ГОВОР АКАДЕМИКА М. МИЛАНКОВИЋА
НА ПОДРЕБУ АКАДЕМИКА БОГДАНА ГА-
ВРИЛОВИЋА

9 августа 1947 године

Тужни зборе,

Окудисмо се овде да испратимо на вечни починак у крилу мајке земље смртне остатке Богдана Гавриловића, бившег професора и ректора Универзитета и претседника Српске академије наука. Уз венац који је Српска академија наука положила на његов одар, она ми је поверила да се, у њено име, са њиме опростим, јер је велики део његовог плодног живота и научног рада уско везан са том нашом научном установом.

Богдан Гавриловић се родио првог дана 1864 године, новог календара, од оца Александра, директора гимназије у Новом Саду. У том духовном средишту Војводине, које је онда, са пуним правом, носило име српске Атине, он је одрастао, а онде је и умро, као да је његова постојбина придржала себи право да га, и у по-

следњем часу његовом, зове својим сином. Она му је дала сва обележја своје културне средине, класично образовање своје гимназије, љубав према своме народу и аманет да ради на његовој просвети. Том задатку Богдан Гавриловић је посветио цео свој дуги живот. Изванредно даровит, недостижно вредан, Богдан Гавриловић је био најбољи ђак, новосадске гимназије, ондашњег првог васпитног завода целог Српства, у којем су се, боље но игде другде, учили и стари језици и класична литература, а и егзактне природне науке. Са таквом одличном спремом могао је Богдан Гавриловић као питомац српског Текелијиног завода, са лакоћом и сјајним успехом да сврши групу математике, физике и астрономије Филозофског факултета Универзитета у Будимпешти и да, у својој двадесетрећој години, дисертацијом о једнограним аналитичким функцијама, стекне докторску диплому. Проциривши и надопунивши своја знања у културним центрима европског запада, пошао је Богдан Гавриловић онамо камо га је срце највише вукло и где је могао најбоље извршити свој животни задатак — у Београд — и ту је провео у неуморној делатности шездесет година.

Године 1887 постао је Богдан Гавриловић наставник, а 1892 године редовни професор наше негдашње Велике Школе. У тој школи и на Универзитету, који се 1905 развио из ње, предавао је математику преко 50 година, раме уз ра-

ме са нашим највећим математичарем Михаилом Петровићем. Њих двојица положили су темеље нашој школи математичара, која је славу нашег Универзитета раширила по целоме свету. Они су се међусобно допуњавали на најсрећнији начин. Петровић је био недостижан мајстор у математичкој анализи и њеним применама, али геометријом у ужем смислу, није се бавио; тек ако је по који пут нацртао коју геометриску фигуру на табли или у којој својој расправи. Богдан Гавриловић, иако се бавио алгебром и теоријом функција, био је, у првом реду, геометар. Свој мајсторски испит у тој дисциплини положио је својим главним делом, првокласне научне вредности „Аналитичка геометрија“ објављеном 1896 године. На том класичном, обрађеном, пољу математичке науке нису му се пружале оне разноврсне могућности нових проблема на које је Петровић наишао у домени својих радова, али је Богдан Гавриловић у том свом делу, у своме делу „Теорија детермината“, објављеном 1909 године, и у својих двадесет расправа, објављених у „Гласу“ Српске академије наука и у „Раду“ Југословенске академије знаности и умјетности, показао своје дубоко знање, широку проблематику и математичку вредност.

Но видокрут Богдана Гавриловића распрости-
рао се далеко преко граница математичких наука. По струци математичар, но и хуманистички образован, са добрим знањем оба класична и свих важнијих модерних језика, он је могао да,

са чврстога тла егзактних наука, упре свој про- ницљиви поглед и у остале области великог царства науке, да схвати значај науке у њеној целини, да испита њен утицај на културу и на процесе које је она изазвала у цивилизацијама и културним феноменима у свету. Резултате свога широког знања и дубоког размишљања о томе изложио је он у низу својих јавних и отштампаних предавања и ректорским говорима. Наведимо само неколико од њих. „Цивилизација и наука“, „Социјални задатак Универзитета“, „Култура и хармонија“. „О рационализму XVIII века и утицају његову на друштво тога времена“, „О историји као науци у смислу њезином“. — Све су то сјајни одблесци огромног знања и широке душе Богдана Гавриловића. Јер он није био сув научник, већ је имао топло срце које се одушевљавало за узвишене идеале. Читајући те његове списе, не знамо чему да се више дивимо, његовој учености или његовом песничком полету.

Он је увидео вредност науке у целом њеном замаху, па је знао да његов животни задатак није испуњен само његовим предавањима из геометрије, него да је много шири. Требало је подићи наше научне установе на виши степен и ширити просвету у све слојеве нашег народа. Да укратко оцртамо шта је Богдан Гавриловић остварио од тог великог задатка.

Он је, чим је постао редовни професор Велике Школе, основао библиотеку Математич-

ког семинара, ону која је нама математичарима омогућила да радимо на тој науци у најширем обиму и до њених врхунаца. Ту библиотеку запалили су потомци Вандала и уништили је дивљачки до последњег њеног листића. Али нису тиме угасили онај дух којим је Богдан Гавриловић надахнуо ту институцију.

Када се радило о томе да се Велика Школа подигне на ранг Универзитета, Богдан Гавриловић био је најактивнији члан Комисија које су, од године 1899, једна за другом, радиле на нацрту Закона о Универзитету; он је у тај нацрт унео одредбе о принципу слободе наставе и слободе учења и многе друге које су одговарале духу времена и ондашњем стању науке. Он је био тај који је први покренуо питање оснивања народног Универзитета и учествовао у његовом остварењу.

Београдски Универзитет изабрао је Богдана Гавриловића у два маха на по три године за свога ректора. За време његовог ректовања створени су нови факултети у Београду, Скопљу и Суботици; он је неуморно учествовао у њиховом изграђивању. Он је био, опет у два маха, предложен и постављен за претседника Српске академије наука, у доба њеног најлепшег успона.

На те положаје пошао је поверењем својих колега. Он је, боље од свих њих, знао вредност науке и културе. Познавао је и материјалну и духовну културу. Јер он је, поред свог науч-

ничког позива, био и земљорадник. На свом сеоском имању у Гроцкој подигао је, својим чворноватим рукама и у зноју лица свога, расадник воћа, ослањајући се при томе на тековине науке у воћарству, чију је литературу прикупио из иностранства и у њу се удубио. Зато су плодови његовог воћњака били најлепши у целој земљи. У томе послу увидео је он повезаност материјалне културе и науке и упознао вредност селекције. То сазнање примењивао је и у свом просветном делокругу. Он је знао да открије научничке таленте, да их пресади у научне установе и да их онде однегује. Он је био тај који је створио наше научничке плејаде. Многи од нас не би био ни професор Универзитета, ни члан Српске академије наука, да није било Богдана Гавриловића, његове широке душе и ватрена срца. У тој, јавности невидљивој, делатности, он је подигао нашу просвету и обогатио нашу науку, јер све што су његови питомци и штићеници у науци урадили и његова је заслуга.

Зато у њему оплакујемо, не само великог научника и просветног радника, већ и свог, по духу, родитеља.

Нека му је вечна хвала и слава!